

ÚČETNÍ ZÁVĚRKA PODNIKATELŮ bez chyb, pokut a penále®

účetní zásady a principy
druhy účetních závěrek
výroční zpráva • sankce
opravy účetních zápisů

2021

Účetní závěrka podnikatelů za rok 2021

Ing. Jiří Koch

Současně s koncem kalendářního roku 2021 nastává pro většinu účetních jednotek období, kdy dokončují nebo se připravují na sestavení účetní závěrky. Před sestavením účetní závěrky je nezbytné provést a zaúčtovat řadu transakcí, které jsou specifické právě pro tuto oblast.

V tomto příspěvku, ve vazbě na platnou legislativní úpravu a časté dotazy v oblasti účetní závěrky, si připomeneme, na co si dávat pozor,

co mít na paměti a co zkontrolovat v této závěrečné fázi vedení účetnictví podnikatelů. Účetní předpisy, a tedy i pravidla pro sestavení účetní závěrky, se nijak nezměnily, významně se však změnila ekonomická situace mnoha společností a s ní i rizika, která je potřeba v rámci sestavení účetní závěrky posoudit a promítnout v účetnictví. Dopady pandemie COVID-19 z pohledu zpracování účetnictví uvádíme průběžně v textu a příkladech.

1. Právní a věcný rámec účetní závěrky,

Účetní závěrka pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví, za účetní období započaté v roce 2021 je upravena v těchto **základních účetních normativch**:

1. **Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví**, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon“ nebo „zákon o účetnictví“).
2. **Vyhláška č. 500/2002 Sb.**, kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále „vyhláška“).
3. **České účetní standardy pro podnikatele č. 001 až 023** (dále „ČÚS“).

Poznámka

Aktuální znění zákona o účetnictví, vyhlášky a Českých účetních standardů lze nalézt např. na internetové adrese Ministerstva financí, <http://www.mfcr.cz>, záložka „Veřejný sektor“, „Účetnictví a účetnictví státu“, „Účetnictví podnikatelů a neziskového sektoru“ a „Právní rámec“.

- **Zákon o účetnictví**
Definice účetní závěrky je obsažena v § 18 odst. 1 zákona. V zákoně jsou uvedeny **termíny sestavení účetní závěrky** v běžných případech i v některých případech mimořádných. Zákon v § 20 dále doplňuje další kritéria, kdy musí být **účetní závěrka ověřena auditorem**, a v § 21 ukládá také povinnost

pro auditované účetní jednotky vyhotovení výroční zprávy, její strukturu a obsah. Podstatné je vymezení způsobů **zveřejňování** účetní závěrky a výroční zprávy uvedené v § 21a. Dále zákon věnuje několik obecných ustanovení **konsolidované účetní závěrce v § 22 až 23a.**

- **Vyhláška č. 500/2002 Sb. je určena pro podnikatele** a upravuje v části druhé a páté:
 - **rozsah a způsob** sestavování účetní závěrky v plném a ve zkráceném rozsahu,
 - **uspořádání, označování a obsahové vymezení** položek majetku a jiných aktiv, závazků a jiných pasiv v účetní závěrce,
 - uspořádání, označování a obsahové vymezení nákladů, **výnosů a výsledků hospodaření** v účetní závěrce,
 - uspořádání a obsahové vymezení **vysvětlujících a doplňujících informací v příloze** v účetní závěrce,
 - uspořádání a obsahové vymezení **přehledu o peněžních tocích** a přehledu o změnách vlastního kapitálu,
 - uspořádání, označování a obsahové vymezení **položek konsolidované účetní závěrky, metody konsolidace** a postup zahrnování účetních jednotek do konsolidačního celku.
- **České účetní standardy pro podnikatele** jsou vydávány v souladu s ustanovením § 36 zákona o účetnictví. Plné znění a změny standardů jsou publikovány ve Finančním zpravodaji Ministerstva financí ČR, nejsou tedy zákonnou normou. V účetních standardech je stanoven zejména **blíží popis účetních metod a postupů účtování**. Podnikatelské účetní jednotky **se mohou od standardů odchýlit**, pokud tím zajistí věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví. V případě odchýlení se od standardů jsou účetní jednotky povinny **uvést v příloze účetní závěrky důvody tohoto postupu.**

- **Další ustanovení o účetních závěrkách** obsahují zejména následující právní předpisy (ve znění pozdějších předpisů):
 - **Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích („ZOK“)**, je jednou ze základních právních norem, která zasahuje do oblasti ekonomiky, účetnictví a daní. Nejenže definuje právní rámec pro skutečnosti, které jsou předmětem zobrazení v účetnictví, ale vazba je i obrácená. Účetnictví v řadě případů definuje pojmy a poskytuje hodnoty, se kterými ZOK následně pracuje. Účetní závěrky se týká zejména § 196, který ukládá jednateli společnosti s ručením omezeným zajišťovat řádné vedení předepsané evidence a účetnictví (tedy i sestavení účetní závěrky), v § 435 odst. 4 je tato povinnost uložena představenstvu akciové společnosti, v § 707 představenstvu družstva. Zásadní je úprava vymezená v § 181 pro společnosti s ručením omezeným a § 403 pro akciové společnosti, že **řádnou účetní závěrku projedná valná hromada nejpozději do 6 měsíců od posledního dne předcházejícího účetního období.**
 - **Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník**, vymezuje **povinnost sestavit účetní závěrku v některých případech** (např. při přeměnách a změnách právní formy, dále při likvidaci).
 - **Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev**, doplňuje občanský zákoník a zákon o účetnictví o další situace týkající se **povinnosti uzavření účetních knih a sestavení účetní závěrky**, popř. její ověření auditorem, při přeměnách (zejména v § 11 a 12, v případě změny právní formy § 365 a 366). Přeměnu lze uskutečnit fúzí, rozdělením, převodem jmění na spo-

lečníka nebo změnou právní formy. Hlava XIV zákona obsahuje zvláštní ustanovení o přeshraniční fúzi.

- **Další termíny pro sestavení účetní závěrky ukládá zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon**, a to zejména v § 277 odst. 3, § 302 odst. 4, § 313 odst. 2, § 330 odst. 5.
- **Požadavky na vedení účetnictví ve vymezených případech** (např. pokud se fyzická nebo právnická osoba účastní hospodářské soutěže) ukládá kromě právních předpisů v oblasti účetnictví i **zákon č. 319/2006 Sb., o některých opatřeních ke zprůhlednění finančních vztahů v oblasti veřejné podpory**, který v ustanovení § 5 odst. 1 stanoví další požadavky na účtový rozvrh a účetní závěrku,
- Úpravy pro veřejné rejstříky obsahuje **zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů** („rejstříkový zákon“); v § 66 písm. c) uvádí, které účetní dokumenty obsahuje sbírka listin.

- **Použití mezinárodních účetních standardů**

Mezinárodní standardy účetního výkaznictví („IFRS“) povinně používají k účtování a sestavení své **individuální účetní závěrky** v současné době podle § 19a a 23a zákona o účetnictví pouze účetní jednotky, které jsou **emitentem cenných papírů** přijatých k obchodování na evropském regulovaném trhu (kotované společnosti). Přehled emitentů cenných papírů vede Česká národní banka. Ostatní účetní jednotky, jejichž papíry nejsou kotovány, se mohou rozhodnout, zda budou svou **konsolidovanou účetní závěrku** sestavovat podle českých účetních předpisů nebo podle IFRS. Tyto nekotované společnosti mohou zvolit, zda budou podle IFRS účtovat a sestavovat také svou individuální účet-

ní závěrku, a to za předpokladu, že je vysoce pravděpodobné, že k rozvahovému dni budou vytvářet konsolidační celek. Stejnou možnost mají také konsolidované společnosti, jejichž konsolidující účetní jednotka (mateřská společnost) používá pro sestavení konsolidované účetní závěrky IFRS, pokud je vysoce pravděpodobné, že k rozvahovému dni bude konsolidovaná účetní závěrka zahrnuta do jejího konsolidačního celku. Rozhodnutí o použití IFRS pro účtování a sestavení účetní závěrky v tomto případě podléhá schválení nejvyšším orgánem účetní jednotky vzhledem k tomu, že přechod na jiný účetní systém i účtování podle IFRS je složitá a nákladná záležitost.

V souladu s § 9 odst. 2 zákona o účetnictví tyto účetní jednotky **použijí metody uvedené v IFRS (tj. účetní výkaznictví), v ostatním týkajícím se vedení účetnictví postupují podle českých účetních předpisů** (tzn. účetní doklady, účetní knihy, určení osob odpovědných za účetní případ a za jeho zaúčtování, vedení účetnictví v českém jazyce, inventarizace, zajištění integrity mezi účty a účetní závěrkou, výroční zpráva, vymezení konsolidačního celku, aj.).

Z mezinárodních účetních standardů nelze zjišťovat základ daně z příjmů. Jedná se o ustanovení § 23 odst. 2 písm. a) zákona č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále „ZDP“), podle kterého se pro zjištění základu daně se vychází z výsledku hospodaření (zisk nebo ztráta), a to vždy bez vlivu mezinárodních účetních standardů. Na toto ustanovení navazuje **pokyn Ministerstva financí D-295** zveřejněný ve Finančním zpravodaji č. 1/1 ze 13. 1. 2006. Ten rámcově stanoví **postupy při úpravách rozdílností** vznikajících při účtování jednotlivých účetních případů podle mezinárodních účetních standardů a českých účetních předpisů.

Dále se budeme věnovat výhradně postupům v účetní závěrce pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví a neúčtují ani nesestavují účetní závěrku podle IFRS.

2. Účetní zásady a principy

Za účetní zásady a principy se obecně považuje soubor pravidel, které jsou spojené s účetnictvím, jako způsobu zachycení ekonomické reality formalizovaným a předvídatelným způsobem. Účetní jednotky se těmito zásadami a principy řídí při vedení účetnictví a sestavování účetní závěrky. Účetní zásady je nezbytné posuzovat ve vzájemných souvislostech jako nedílný celek. Ve stávající právní úpravě jsou obecné účetní zásady zapracovány do konkrétních ustanovení zákona o účetnictví v následujících ustanoveních.

- **Zásada věrného a poctivého zobrazení** (§ 7 odst. 1)

Účetní jednotky jsou povinny vést účetnictví, tak, aby účetní závěrka sestavená na jeho základě podávala věrný a poctivý obraz o majetku a jiných aktivech, vlastním kapitálu, závazcích a jiných pasivech, nákladech a výnosech a tedy i o výsledku hospodaření účetní jednotky. Jedná se o hierarchicky nejvýše postavenou účetní zásadu.

- **Zásada účetní jednotky** (§ 4 odst. 9, § 1 odst. 2, § 2)

Tato zásada vychází z předpokladu, že skutečnosti, které jsou předmětem účetnictví, se vždy vztahují ke konkrétnímu subjektu – ekonomickému celku, který se označuje jako účetní jednotka. Účetní jednotka může, ale nemusí mít právní subjektivitu.

- **Zásada nepřetržitosti trvání účetní jednotky** (§ 7 odst. 3)

Nepřetržitým trváním účetní jednotky se rozumí nejen právní, ale především ekonomické trvání po dobu blízké budoucnosti, obecně po dobu následujících 12 měsíců po rozvahovém dni, ke kterému je sestavována účetní závěrka. Není-li tato zásada naplněna (např. insolvenční řízení, likvidace), účetní

jednotka použije některé metody jinak. Právě v roce 2021 vzhledem k dopadům pandemie COVID-19, nabývá otázka rizik ohrožujících pokračování činnosti na významu. Pokud účetní jednotka shledá, že negativní dopady rizik jsou natolik závažné, že ohrožují její schopnost pokračovat v činnosti, má povinnost je v účetní závěrce náležitě zohlednit.

- **Zásada stálosti metod** (§ 7 odst. 4, § 4 odst. 15)

Metody účtování, metody oceňování, způsoby odpisování, obsahové vymezení položek účetní závěrky se nesmí v průběhu účetního období ani mezi jednotlivými účetními obdobími měnit. Výjimku lze učinit pouze v případě, pokud by změna metody vedla ke zvýšení kvality věrného a poctivého obrazu účetnictví. Cílem je zajistit věcnou a metodickou srovnatelnost mezi účetním i obdobími.

- **Zásada opatrnosti (konzervativnosti)** (§ 25 odst. 3, § 19 odst. 5 a 6)

Podstatou je oceňovat majetek s ohledem na možná rizika a ztráty (nenadhodnocovat aktiva a výnosy a nepodhodnocovat pasiva a náklady a tím vytvářet fiktivní zisky). Prakticky to znamená, že nemají být v účetnictví podhodnoceny závazky a nadhodnocen majetek.

- **Zásada nezávislosti účetních období (akruální princip)** (§ 3 odst. 1)

Náklady a výnosy musí být zaúčtovány do období, se kterým věcně a časově souvisejí. Podpurným pravidlem je přiřazování nákladů primárně k výnosům, které jsou díky vynaloženým nákladům dosaženy.

- **Zásada bilanční kontinuity** (§ 19 odst. 4)

Z této zásady vyplývá povinnost dodržet návaznost konečných a počátečních zůstatků rozvahových účtů mezi navazujícími účetními